

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag

de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Plein 2
2511 CR Den Haag

Ministerie van Defensie

Plein 4
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

Datum 7 november 2014
Betreft Schriftelijke antwoorden gebruik PX-10

Onze referentie
BS2014032354

Bij beantwoording datum, onze referentie en betreft vermelden.

Hierbij ontvangt u de antwoorden op de schriftelijke vragen van de leden Eijsink en Kerstens (beiden PvdA) aan de minister van Defensie over het gebruik van PX-10 door Defensie (ingezonden 22 oktober 2014 met kenmerk 2014Z18661) en het lid van Dijk (SP) over de gevolgen van het gebruik van het schoonmaakmiddel PX-10 (ingezonden 24 oktober 2014 met kenmerk 2014Z18809).

DE MINISTER VAN DEFENSIE

J.A. Hennis-Plasschaert

Georganiseerd overleg sector Defensie (SOD)		
Verzonden	11-11-2014	
Briefnummer	SOD/14.00654 - bijlage 3	
Zaaknummer	G.4.1.	
Status	☐ Behandeld	☒ Informatie
	☐ Pieptermijn	

Antwoorden op de schriftelijke vragen van de leden Eijsink en Kerstens (beiden PvdA) aan de minister van Defensie over het gebruik van PX-10 door Defensie (ingezonden 22 oktober 2014 met kenmerk 2014Z18661)

1

Heeft u kennisgenomen van de uitzending van Een Vandaag van 20 oktober?¹

Ja.

2

Hoe lang bent u al op de hoogte van de (mogelijk) schadelijke effecten voor de gezondheid door het gebruik van PX-10?

De documentatie die binnen Defensie is teruggevonden over mogelijke gezondheidseffecten van het werken met PX-10, gaat terug tot 1980. Vanaf 1981 zijn maatregelen getroffen om het gebruik van PX-10 te verminderen. Tevens zijn er vanaf dat moment voorzorgsmaatregelen (waaronder beschermende middelen) getroffen om mogelijke gezondheidsrisico's te verkleinen. PX-10 is in de periode 1981-1996 stapsgewijs uitgefaseerd.

3

Kunt u aangeven waarom de Kamer destijds niet geïnformeerd is over de (mogelijke) schadelijke gevolgen van het gebruik van PX-10?

De Kamer is in de periode 2008-2011 over het gebruik van PX-10 en de gevolgen ervan geïnformeerd (zie het overzicht in de bijlage bij Kamerstuk 34 000 X, nr. 13).

4

Bent u bereid de interne documenten van uw ministerie over het gebruik en de (mogelijke) schadelijke gevolgen van het gebruik van PX-10 met de Kamer te delen?

Ja, daartoe ben ik bereid. De desbetreffende documenten zijn na een Wob-verzoek van Letselschade Haaglanden ClaimZorg in 2013 al openbaar gemaakt en zijn onder meer terug te vinden op de website van EenVandaag².

5

Waarom is er, ondanks bekendheid sinds 1976 met de (mogelijke) gezondheidsrisico verbonden aan het gebruik van PX-10, toch voor gekozen het gebruik te handhaven?

6

Hoe oordeelt u over de inhoud van de brief van 26 juni 1984 van de toenmalig directeur Materieel, waarin hij, ondanks de bekendheid met de (mogelijke) schadelijke gevolgen van PX-10, aangeeft: "Het produkt PX-10 blijft bij de KM (evenals KL en KLU) gehandhaafd."?

---

¹

www.eenvandaag.nl/binnenland/54704/defensie_ging_willens_en_wetens_door_met_giftig_px_10

² www.eenvandaag.nl/uploads/doc/PX10-rapport-XVI_site-4.pdf

In de brief van 1984 staat ook vermeld welke voorzorgsmaatregelen er bij gebruik moeten worden getroffen en dat er actie is genomen om het gebruik van PX-10 te verminderen. De in 1981 getroffen maatregelen zijn aan uw Kamer gemeld bij de beantwoording van Kamervragen in 2008³.

7

Overweegt u een contra-expertise over het gebruik en de blootstelling aan PX-10 uit te laten voeren?

8

Bent u van plan de rapporten van het RIVM als gevolg van de informatie in deze uitzending opnieuw tegen het licht te houden? Zo nee, waarom niet?

9

Kunt u aangeven welke maatregelen u gaat nemen naar aanleiding van deze uitzending? Zo nee, waarom niet?

Het RIVM is onafhankelijk en organiseert zelf haar contra-expertise. Dit is in het onderzoek naar de gevolgen van PX-10 ook gebeurd. Zoals ik uw Kamer in mijn brief van 23 oktober jl. (Kamerstuk 34 000 X, nr. 13) heb laten weten, heeft het RIVM twee gerenommeerde en internationaal hoog aangeschreven onderzoeksinstituten bij het onderzoek betrokken. Ook zijn de onderzoeksresultaten onderworpen aan een externe review door twee internationale experts.

Het RIVM bepaalt hoe het onderzoek wordt uitgevoerd, welke wetenschappelijke methoden daarvoor geschikt zijn en stelt het wetenschappelijke rapport op. Het RIVM hanteert daarbij de principes van zorgvuldigheid, betrouwbaarheid, controleerbaarheid, onpartijdigheid en onafhankelijkheid.

De Wet op het RIVM, waarin is vastgelegd welke taken het RIVM zelfstandig uitvoert, borgt haar onafhankelijkheid. In de wet is bepaald dat de minister geen aanwijzingen geeft voor de wijze van uitvoering en rapportage van de resultaten. Daarnaast schrijft de wet een Commissie van Toezicht voor met als taak het wetenschappelijk niveau van het RIVM te bewaken. Deze commissie ziet er tevens op toe dat de kritiek van wetenschappelijke aard op correcte wijze wordt afgehandeld.

Verder onderschrijft het RIVM de code van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen ter voorkoming van oneigenlijke beïnvloeding door belangenverstrengeling. Dit houdt onder andere in dat geen invalshoeken worden uitgesloten en actief overleg wordt gepleegd met partijen die kritiek hebben op haar onderzoek.

Het RIVM heeft inmiddels laten weten - in lijn met de door het RIVM gehanteerde zorgvuldigheidseisen - de toxicoloog die in genoemde uitzending van Dossier EenVandaag het woord voert, uit te nodigen voor een gesprek samen met andere deskundigen. Het RIVM zal mij informeren over de uitkomsten en zal deze ook op haar eigen website plaatsen. De uitkomsten worden vanzelfsprekend tevens met uw Kamer gedeeld.

---

³ Aangangsel Handelingen 2008-2009, nr. 1780, antwoord op vragen 2 t/m 7

10

Vormt de uitzending van EenVandaag voor u aanleiding om zo spoedig mogelijk actie te ondernemen richting de oud-werknemers en hun nabestaanden? Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet?

Het betrokken personeel is destijds over het onderzoek en de resultaten hiervan geïnformeerd. Ik betreur in hoge mate de onrust die nu opnieuw dreigt te ontstaan onder het (voormalige) defensiepersoneel. Medewerkers die zich zorgen maken, kunnen zich wenden tot het ABP Zorgloket (voormalig personeel) of de verantwoordelijk militair arts dan wel de bedrijfsarts (actief dienend personeel). Ook is informatie over PX-10 terug te vinden op de daarvoor ingerichte internetpagina van Defensie.

11

Kunt u deze vragen uiterlijk binnen één week beantwoorden?

Dat is helaas niet mogelijk gebleken.

Antwoorden op de schriftelijke vragen van het lid van Dijk (SP) over de gevolgen van het gebruik van het schoonmaakmiddel PX-10 (ingezonden 24 oktober 2014 met kenmerk 2014Z18809)

1

Wat is uw oordeel over de uitzending en de website van Dossier EenVandaag, waarin de conclusies van de Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) aangaande PX-10 in twijfel worden getrokken? ⁴

In mijn brief van 23 oktober jl. (Kamerstuk 34 000 X, nr. 13) heb ik mijn reactie op de uitzending van dossier EenVandaag gegeven.

2

Heeft Defensie in de periode 1973-1993 ooit metingen gedaan naar de schadelijke gevolgen van het gebruik van PX-10?

Er zijn uit die periode geen metingen teruggevonden.

3

Waarop zijn de getallen en metingen gebaseerd in het tweede RIVM-rapport van november 2011?

De methode van onderzoek is door het RIVM beschreven in haar eindrapport (Kamerstuk 33 000 X, nr. 27).

Het RIVM bepaalt hoe het onderzoek wordt uitgevoerd, welke wetenschappelijke methoden daarvoor geschikt zijn en stelt het wetenschappelijke rapport op. Het RIVM hanteert daarbij de principes van zorgvuldigheid, betrouwbaarheid, controleerbaarheid, onpartijdigheid en onafhankelijkheid.

4

Is het waar dat Defensie in het rapport Intern Onderzoek van 14 mei 2009 aangeeft dat er nooit metingen en risico-analyses zijn gedaan? ⁵

In het rapport zijn geen metingen en risicoanalyses van de situatie op de werkplek opgenomen. Hierover zijn geen documenten binnen Defensie teruggevonden.

5

Hoe kunt u beweren dat militairen niet aan een hoge dosis PX-10 zijn blootgesteld, als er geen metingen en risico-analyses zijn gemaakt?

Het onderzoek is onder verantwoordelijkheid van het RIVM uitgevoerd door twee gerenommeerde en internationaal hoog aangeschreven onderzoeksinstituten: Het Institute of Risk Assessment Sciences van de Universiteit Utrecht (IRAS) en het Institute of Occupational Medicine (IOM) uit het Verenigd Koninkrijk. Het tweede

---

⁴ dossiereenvandaag.eenvandaag.nl/dossier-eenvandaag/54660/dossier_eenvandaag_ziek_van_defensie

⁵ content1a.omroep.nl/urishieldv2/l27m7666f9d74f8d7d2a005449009d000000.af879896938344046c1f41bc531ff7af/tros/eenvandaag/transcoded/dossiereenvandaag/6.PX-10%20RAPPORT%20I.pdf

rapport van het RIVM is onderworpen aan een externe review door een Amerikaanse en een Deense deskundige. In dit onderzoek is mede op basis van gesprekken met (ex-)medewerkers van Defensie en laboratoriumexperimenten, het gebruik van PX-10 en de blootstelling gereconstrueerd. Deze werkwijze door het RIVM is volgens de stand van wetenschappelijke kennis.

6

Bestaat er nu wel of geen "veilige ondergrens" voor het werken met benzeen, aangezien hierover verschillende beweringen worden gedaan (enerzijds in het tweede RIVM-rapport, anderzijds de recente reactie van RIVM op de website van EenVandaag)?

Benzeen wordt in de wetenschap aangeduid als een genotoxische kankerverwekkende stof. Het risico op kanker hangt af van de duur en de mate van blootstelling. Voor een stof als benzeen was er in de periode waarop het onderzoek zich heeft gericht, geen internationaal erkende veilige ondergrens voor de gezondheid. In het tweede RIVM-rapport wordt dan ook niet gesproken over een "veilige ondergrens". Ook is in dit rapport bij de risicoberekeningen geen drempelwaarde gehanteerd.

Vanwege de kankerverwekkendheid is er voor benzeen in arbeidssituaties een grens waar de blootstelling onder moet blijven. De grenswaarden worden gesteld op basis van wat een 'aanvaardbaar risico' wordt geacht, ook voor kankerverwekkende stoffen. Een dergelijke grenswaarde is dus niet hetzelfde als een 'veilige ondergrens'.

De Scientific Committee on Occupational Exposure Limit Values (SCOEL) heeft in 1991 voor benzeen de grens vastgesteld op 1 ppm (delen per miljoen). De EU heeft deze waarde vastgelegd in een bindende norm. Gelet op het door de werknemers verklaarde PX-10 gebruik is het volgens het RIVM onwaarschijnlijk dat deze grens voor benzeen is overschreden.

7

Waarom werd het eerste RIVM-rapport pas in april 2011 gepresenteerd, terwijl het al in oktober 2010 gereed was?

Op het deelrapport met de titel 'Evaluatie van het PX-10 rapport van het ministerie van Defensie' staat vermeld "© RIVM 2010". Het rapportnummer en daarbij horende jaartal is gekoppeld aan het moment waarop het rapport in concept is aangemaakt. In januari 2011 is het rapport nog voorgelegd aan inhoudelijk deskundigen. Op 7 februari is de conclusie van het deelrapport gepresenteerd aan Defensie. Hierna is de publiekssamenvatting geschreven en het publicatieproces gestart. Het rapport is op 24 februari aan het ministerie van Defensie aangeboden. Op 28 april is het rapport aan de Tweede Kamer aangeboden (Kamerstuk 32 500 X, nr. 96).

8

Bent u bereid om de producent en leverancier van PX-10 (Shell) te vragen welke bestanddelen er precies in PX-10 zitten? Zo nee, waarom niet?

In het eerste deelonderzoek van het RIVM dat op 28 april 2011 aan uw Kamer is aangeboden (Kamerstuk 32 500 X, nr. 96) wordt de samenstelling van PX-10

beschreven. Voor de verschillende perioden wordt een overzicht van de PX-10 samenstelling gegeven op grond van de veiligheidsbladen.

9

Waren de verantwoordelijke ministers van Defensie vanaf 1973 (EG Richtlijn Benzeen) bekend met de schadelijke werking van benzeen dat zich in PX-10 bevond, en later vanwege de nota's van hoge Officieren aan de Defensietop in december 1980?

10

Waarom heeft Defensie vanaf 1973 geen voorzorgsmaatregelen getroffen in het kader van de zorg voor de gezondheid van de militairen?

Het is mij onbekend in hoeverre de ministers voor 1980 bekend waren met de schadelijke werking van benzeen. De genoemde EG-richtlijn uit 1973 is op 1 augustus 1980 middels het Besluit Aflevering Gevaarlijke Stoffen in Nederland geïmplementeerd.

De documentatie die binnen Defensie is teruggevonden over mogelijke gezondheidseffecten van het werken met PX-10, gaat terug tot 1980. Vanaf 1981 zijn maatregelen getroffen om het gebruik van PX-10 te verminderen. Tevens zijn er vanaf dat moment voorzorgsmaatregelen (waaronder beschermende middelen) genomen. PX-10 is in de periode 1981-1996 stapsgewijs uitgefaseerd.

11

Wat is er gebeurd met de aangenomen motie Poppe van 15 oktober 2009, waarin wordt opgeroepen om oud-defensiemedewerkers die gewerkt hebben met PX-10, zo snel mogelijk duidelijkheid te verschaffen over de vraag of hun gezondheidsklachten zijn veroorzaakt door het gebruik van PX-10? ⁶

12

Bent u bereid om – in lijn met de motie Poppe - uitgebreid navraag te doen over de gezondheidstoestand van het personeel binnen de Krijgsmacht in de periode 1950-1993 (nog levenden en nabestaanden)?

Het RIVM-rapport uit november 2011 heeft duidelijk gemaakt dat de feitelijke kans op het ontwikkelen van acute myeloïde leukemie (AML) of de aanverwante vormen van kanker door blootstelling aan PX-10 praktisch is uitgesloten. Na het verschijnen van dit rapport is het betrokken personeel hierover geïnformeerd.

Hiermee heb ik de motie Poppe tot uitvoering gebracht en daarmee de gevraagde duidelijkheid aan alle betrokkenen verstrekt. Ik sluit niet uit dat, mede naar aanleiding van recente publiciteit, er vragen bij (oud-)werknemers over eventuele gezondheidsklachten blijven. Over PX-10 is informatie op de website van Defensie beschikbaar. Daar staat ook een verwijzing voor mensen die – mogelijke – gezondheidsklachten of vragen daarover hebben.

(Oud-)Medewerkers die zich zorgen maken, kunnen zich te allen tijde wenden tot het ABP-zorgloket (voormalig personeel) of de verantwoordelijk militair arts dan wel de bedrijfsarts (actief diendend personeel). Deze zullen zorgen voor adequate verwijzing of beantwoording van vragen.

---

⁶ Kamerstuk 32123-X, nr. 14